

Miranderen kritika Iraultza Frantsesari (II)

Joxe Azurmendi

II.- Demokraziaren kritika Nietzsche eta Spengler-en ildotik

Gu iraultzaren umeak gara, nahi badugu eta ez. Eta hain funtzionatzen du guztion baitan iraultzaren ondareak, dogmatikoki, erlatibatu beharra bait zegoen, hasteko, demokratismoa. Demokraziaren aurka ez dago egon beharrik, inoren aurkatasuna ulertzeko, noski (Miranderen kasu honetan). Baina demokraziaren aurka egoteak, edozein sentidutan, posibilitate razionala bezala zinez onargarria izan behar du (razionalki posiblea izan beharko du), positiboki alde egoteak posibilitate razionala izatea pretenitu nahi badu bere aldetik. Demokratismo mistiko hutsa da bestela, ez razionala, esaten genuen moduan. Hau da, de fakto demokraziaren aurka egotea posibilitate razional bat bezala pentsatu ezin duen gizartean, ezin esan daiteke, razionalki pentsatzen dela demokrazia. Eta hori, beharbada gaur ere (anitz sektoretan: Alderdi, prentsa, batzuetan) oraindik gertatzen dena

da (edo: berriro gertatzen dena): gerra ostean, nolnahi ere, antifaxisten jarrera normala zen horixe izatea.

Alegia, zalantzarik txikienerako demokraziari buruz, edozein arrazoigatik, itxi-itxita zegoenak aldez aurretik, ezin zuen Mirande ulertu. Seguruenik horixe da Miranderi bere denboran abertzaleekin gertatu zitzaiona. “Gorriekin” gerra kuraiatsu egin zuten abertzaleek, beharbada gerra baino lehen oso erraz ulertu ahal izango zuketena, ezin zuten ulertu —aitortu, onartu— odol eta negarretan hura galdu ostean: fronteetan defendatzen ibili ziren demokraziaren erlatibismoa, indiferentzia, moralki. Hondamen militar eta politikoari suntsimendu morala gaineratzea signifikatuko zukeen. Galtzaileari geratzen zaion bakarra sakrifikatzea: duintasun, harrotasun morala.

Oraindik horrela jarraitu beharko ote dugu? Ulertezina ote da oraindik Mirande? (eta ez dut galdetzen, honez gero ez ote legokeen harekin ados egoterik). Berez, demokraziaren eta Iraultza Frantsesaren kritikak, gizartearen eta etorkizunaren bere kontzeptuarekin, bere moralarekin, helburu eta ideal politikoekin, euskal abertzaletasuna baino dexente lehenago bait zuen hasia bere historia, europar pentsamenduan. Eta hortxe bait dago, egon ere, Mirande, bere kritikarekin. Hau da, demokraziaren eta Iraultza Frantsesaren kritika mirandetarrak, arrazoiak ez dauzka azken orduko koiuntura politikoren batean, gizadiaren eta historiaren kontzeptu oso batean baino: pentsamendu kritiko horren barruan kokatzen da (hain zuzen “sinpleek” faxista kontsideratzen omen dutena). Ikus ditzagun, bada, pentsamendu horren zati nagusi batzuk.

Demokrazia berdin judu-kristautasuna berdin dekadentzia

[6] “El democratismo —irakurtzen dugu in *Crepúsculo de los ídolos*, 39. zk., “Incursiones de un intempestivo” kapituluan— ha sido en todo tiempo la forma de decadencia de la fuerza organizadora (...), la forma decadente del Estado”. Demokraziaren mesprezuzko Nietzscheren jarrera horrek oro har formulazio sonatu bat dauka: berak “la última gran rebelión de esclavos” deritzonaren hasiera izan dela Iraultza Frantsesa¹¹.

1. Moral, ez greko, judua

Hori zera da, gutxi gorabehera, neure modura esateko. Europan bi sustrai kultural desberdin dugu: bat greko-erromatarra germanikoarekin, jentila (eta filosofia, zientzia, etab.); bestea erlijiozkoa, ekialdetar kristaua (judu-kristaua). Europa deritzogun eremu kultural hori Erromako Inperiorekin osabildu da eta izpiritu greko-erromatarrak inspiratu zuen, batasunean eta indarrean iraun zuen artea. Ernazimentuan hasten dira oraingo Estatuak jaiotzen, kaos eliztar-inperial ertarotarretik. Orduan borroka gogor artean goititu eta gero noblezia zaldunak eutsirik finkatu diren Monarkietan ere Inperioko edo tradizio greko-erromatarreko printzipioek jarraitu zuten oraino agintari: arrangoaren eta nobleziaren printzipioak, handitasun eta burgoitasun birtuteak. Eleganzia, duintasuna, indarra eta ausardia, zalduntasuna, harrotasuna. Iraultza Frantsesarekin, berriz, Europako aristokraziak porrokatu direnean, ordura arteko klase gailenak alegia, gidariak, eten egiten da horiek inkarnatzen zuten tradizio kultural eta moralala ere: harrez gero denok anaiak gara, denok berdinak; denok elkarrekin batera berdintasunean biziz, askeak izango gara. Hau moral zinez berri bat da Estatuan (Elizan bakarririk ezagutzen zen lehen). Baina moral bat interes batzuetatik sortzen da. Zeini interesatzen zaizkio printzipio horiek? Ba, sekula guztian bera beti azpian dabilenari. Besteen gainean jartzeko edo besteak baino gehiago izateko bera gauza ez denari. Edo nagusitzeko, borroka garbi agerikoaz gabe, trikimailu zikinez eta azpikeriaz baliatzen denari, inolako duintasunik gabe norgehiagokatz. Ziraunari, alegia.

Horrela, Iraultza Frantsesarekin, miseriaren eta koldarkeriaren birtute pozointsuak nagusitzen dira, mendeetan zapal dutako jende kaskar erremindu bekaizkor mendekatien printzipioak. Kristautasuna gurendu da hain zuzen, esklabuen erlijioa, hots, judaismoa¹², hau da, "la moral como contranaturaleza"¹³, "la rebelión contra la vida, rebelión que se ha vuelto casi sacrosanta en la moral cristiana". Jerusalem derrotatuak Athenai eta Erroma poliki-poliki zangoperatu eta zanpatu egin ditu atzera izpiritualki. Guzti honen formulazio maiz aipatu batean honela irakurzen da:

"Los juicios de valor caballeresco-aristocráticos tienen como presupuesto una constitución física poderosa, una salud floreciente, rica, incluso desbordante, junto con lo que condiciona el mantenimiento de la misma, es decir, la guerra, las aventuras, la caza, la

danza, las peleas y, en general, todo lo que la actividad fuerte, libre, regocijada lleva consigo (...). Nada de lo que en la tierra se ha hecho contra los 'nobles', los 'violentos', los 'señores', los 'poderosos', merece ser mencionado si se lo compara con lo que *los judíos* han hecho contra ellos; los judíos, ese pueblo sacerdotal [herri edo kasta gudariei kontrajarririk], que no ha sabido tomar satisfacción de sus enemigos y dominadores más que con una radical transvaloración de los valores propios de éstos, es decir, por un acto de *la más espiritual venganza*. Esto es lo único que resultaba adecuado precisamente a un pueblo sacerdotal, al pueblo de la más refrenada ansia de venganza sacerdotal. Han sido los judíos los que, con una consuencia lógica aterradora, se han atrevido a invertir la identificación aristocrática de los valores (bueno = noble = poderoso = bello = feliz = amado de Dios) y han mantenido con los dientes del odio más abismal (el odio de la impotencia) esa inversión, a saber, "¡los miserables son los buenos; los pobres, los impotentes, los bajos son los únicos buenos; los que sufren, los indigentes, los enfermos, los deformes son también los únicos piadosos, los únicos benditos de Dios, únicamente para ellos existe bienaventuranza, —en cambio vosotros, vosotros los nobles y violentos, vosotros sois, por toda la eternidad, los malvados, los crueles, los lascivos, los insaciables, los ateos, y vosotros seréis también eternamente los desventurados, los malditos y condenados!... Se sabe quién ha recogido la herencia de esa transvaloración judía..."¹⁴, kristautasunak alegia.

2. Demokrazia-tipo judua, ez grekoa

Nietzscherentzat, oro har, bi printzipio mota dago, bi arima tipo, bi jende modu, bi moral: izpiritu bortitz galanta dago eta izpiritu zimur ziztrina dago. Izpiritu bion arabera, gizarte mota bi ageri zaigu historian, segun zein printzipiok egon domeinatuta: [a] goranzko gizarte arrai, sasoiko, indartsu, *aristokratikoak*; eta [b] gizarte zarpil, dekadente, nahas-mahastu, goibel, bulgare, *demokratikoak*. Gizarte organizaturik [Estaturik] dagoenez gerozko guztian daukagu agintaririk eta aginpekorik, eta bitarte guzti horretan dirau bion arteko (printzipioen) gatazkak ere. Ez da bi klase sozialen arteko borroka bakarrik: bi gizakera da, bi arraza, bi munduikuskeria eta sentiera, bi balio sistema, bi nortasun eredu, bi gizalege, bi jokabide, bi arima. Uste dut, neke handi gabe imagina daitekeela, zaldun arteko harremanetan aitonsemek berentzat eta menpekoekiko jauntasunean eratu morala, eta manupekoek eraturakoa beren arteko inurri-borroka luzean superbizitzeko eta nagusiekiko beti apaltasunean haien kupida eta fa-

borea irabazi beharrez edozein momentutan birrinduak ez izateko, bi moral kontrarioak izan beharko dutela beren xedeetan eta balio eskalan.

3. Ahuldadearen demokrazia

Halaxe da. Azkeneko izpiritu-aristokrata zuta kultura frantsesean Voltaire izan da, Nietzschek derizkionez. Ondoren datozen plebeikeria hutsa da dena, belaskeria, demokratismo gaitortia eta sentimendu miliki, mengel-mindulinak; barnagoan bilauaren pozoina, bekaizkeria eta gorroto bulgarearen mendeku lurpetarra. Rousseau da, bere jatorri plebeia ideia guztietan ageri duela, humanismo gurenaren izenean beti ideal kristau narrazen predikari. “Yo odio a Rousseau, idazten du Nietzschek, incluso *en* la Revolución: ésta es la expresión histórico-universal de esa duplicidad de idealista y *canaille*¹⁵. La *farce* sangrienta con que esa Revolución se representó, su ‘inmoralidad’, eso me importa poco: lo que yo odio es su *moralidad* rousseauiana — las llamadas ‘verdades’ de la Revolución, con las que todavía sigue causando efectos y persuadiendo a ponerse de su lado a todo lo superficial y mediocre [hauxe dituzu Nietzscheherentzat demokratak!]. ¡La doctrina de la igualdad! Pero si no existe veneno más venenoso que ése (...). El hecho de que en torno a aquella doctrina de la igualdad haya habido acontecimientos tan horribles y sangrientos ha dado a esta ‘idea moderna’ *par excellence* una especie de aureola y de resplandor, de tal modo que la Revolución como *espectáculo* ha seducido incluso a los espíritus más nobles”¹⁶.

4. Hondamen judu-kristauaren goena

Azkeneko beste aipu bat Nietzsche bukatzeko. Iraultza erlijioso (protestantea) eta burgesa alderatzen ditu eta dio: “En un sentido más decisivo incluso y más profundo que en la Reforma protestante, Judea volvió a vencer otra vez sobre el ideal clásico con la Revolución Francesa: la última nobleza política que había en Europa, la de los siglos XVII y XVIII franceses, sucumbió bajo los instintos populares del resentimiento, — ¡jamás se escuchó en la tierra un júbilo más grande, un entusiasmo más clamoroso!”¹⁷.

Honekin lortu dugu orapilatzea hiru puntuak, alegia, Mirandezergatik etsaia den kristautasunarena, beraz demokraziarena,

eta beraz Iraultza Frantsesarena. Eta nola dena bat den. Azken puntu batez aurreneko planteamolde hau borobiltzea falta dugu orain: Iraultzaren arbuioan abertzaletasunak izan duen partea propio eta bereziki. Mirandek, “zuberotarra naizen aldetik, Frantziako Errepublikak izate ofizial oroz gabetu duen erri bateko seme alegia”, protestatzen badu¹⁸, kontua ez bait da funtsean bere samintasun pertsonal gutxi-asko mingarria, baina horren barnagoko signifikazioa.

Demokraziaren antinaturala

[7] Demokrazia antinaturala da, esango liguke Mirandek. Nola ulertu hori? Adiera askotan da antinaturala. Antihistorikoren eta antikulturalaren sentiduan hartuko dugu orain. Izan ere, Iraultzak lepoa moztu bazion erreginari, eta noble asko gilotinatu bazuen, hori ez da orain gure problema: baina gure problema da, bere ondorioetan zer egin digun geuri, zuberotarroi adibidez.

1. Haragizko gizakia versus paperezko hiritarra

Ez al da egia, paperezko hiritarrak baino lehen mundu hone-tan denok hezur eta haragizko amaren semeak garela? Zer da gizadia, benetan izan, hasieragotik hasteko: Metrora joan eta Parisen hainbeste ikusten diren gizaki beltzak, asiar horiak, zer dira berak? Zer arima dute? Zer dira arrazak, herriak, kulturak, eta zer dira gero aduanak, Parlamentuak eta Estatuak? Edozeinek bait darama haurtzaroko kanta bat ariman, baina inork ez darama ariman pasaporte bat edo aduana bat. Zein da odol eta haragizko erroetako gizonaren, herriaren arimako historia, eta zein da printzipioz eta lege-kodez oskol-jantzitako Estatuarena?

2. Estatuak versus nazioak

Hartzen badugu bere denboraren luzean eta zabalean, gizona ikusten dugu familia eta leinutan, herritan, naziotan, elkarte nolabait “naturaletan”, bilduta. Erakundeok ehundaka edo milaka urteren emaitzak dira, gizonarekin batera haziak dira, edo gizona bera esan beharko genuke hazi dela horiekin eta horietan. Milaka urteren atxekimenduz atxekitzen zaie orain gizona. Horiei atxekiz bere buruari atxekitzen zaio barne-barnean: horietxek da bera. Parajearen fruitu dira, erakunde zaharrok, itsasoarenak eta

mendionak, gizonaren senti eta bizierarenak paraje horretan, giza eta natur ihardunarenak elkarren gain, harrokak ere leuntzen dituen denborarenak. Zuberotarra eta paristarra diferenteak izateko, beraz, arrazoiak munduko guztiak daude, eta berdinak izateko errekan ez dago arrazoi bat finean. “Frantzia” esatea, orduan, jendeari bagagozkio, fikzio bat esatea da. “Alabañan endak, izkuntzak, legeak —idatzitakoek edo oiturazkoek—, Edestiak dute erri bat besteetatik berezten, eta ikusgune ortatik, Españan Eskualdunak eta katalandarrak aurkitzen diren bezela Españolen aldamenean, Bretaña Aundian Ingelesen alboan Galesarrak eta Eskoziarrak dauden legez, beste sei enderri baditugu Frantzian, Frantzitarrez beste: Eskualdunak Laburdin, Be-Nafarroan ta Zuberoan; Bretoiak; Nederlandarrak Flandesetan, Rijsal (Lille) uriburuaren inguruan; Alemanak Elsatzian eta Lotharingian; Italianoak Korzikan; eta Katalandarrak Rosellonen”. Herriok guztiok ez dira berenez eta naturalki elkarganatu, baizik eta “Frantziako Erregeek beretu zituzten Edestia zear, naiz guduz, naiz diplomaziaz, naiz ezkontzaz edo diruz”. Batasun hori koroari zen adinean, halere, ez frantses herriari, herriion izaera naturala zaintzen zuen: “esan nai baitu Erregeek utzi zizkietela beren batzar ta legeak, beren oitura ta usantzak, bai eta beren izkuntzak erabiltzeko almena”¹⁹.

3. Euskaldunok nazioan eta euskaldunok Estatuan

Honez gero, herriaren jatortasun berezko horrek Mirandentzat zuen esanahi sakona beharko genuke azaltzera sartu, are Miranderen nolabaiteko metafisika naturalista (laster agertzeko liburu batean ikusiko da): filosofian adina oinarrizkoa da politikan: nola mendez mende forma hartu duen bere mendi-basoetan euskal arimak, bere senarekin, instintoekin, intuizioekin, bere mitologiarekin (euskal endaren teologia), euskaldun jatorra guzti horretan, deskristaua ezezki, antikristaua ageri bait da. Mirande sinestuta dago, “euskaldun fededun”aren tradizioa fa¹sifikazio historiko zein antropologiko izugarri bat dela soil-soil. Eta euskaldun “zintzo”, on-puska, elizkoi, demokratiko, “jator” hori, gezurrezko inbentua modernu bat halaber (Iraultza burges-demokratikoaren inbentua hain zuzen). Gai guztiok lotuta daude, hertsiki-hertsiki lotuta elkarrekin. Bakarrik hemen berezi beharra dago, ez luzatzeko.

Berez etorri eta hazitako herriion nortasuna, beren erakundeak (odoletik eta herriaren jatortasun zaharretik muskilduak),

beren noblezia eta harrotasuna, hirietako burgesiak birrindu egin ditu. "1789garreneko Jazarmendu edo Matxiñada aundiak ordea gauzak alda erazi zituan zearo, ez bakarrik Frantzitarrentzat, errege-erregiñai lepoa moztu ta Errepublika jarritz, baiñan bai erri txipiontzat ere. 1789garreneko dagonillaren [abuztuaren] 4ean jazarleek gizon bakoitzaren eskubide bereziak erauzi bazituzten, uri ta provintzienak ere kendu zituzten: provintzien eskubide bereziok, bada, errien lege ta usantza zarrak ziran, erregeek konkistatu ondoren uzi zizkietenak. Urtebetegarrenean, Jazarleak urrutiago joan ziran bide ortatik: provintziak berak ezeztatu zituzten ta haien orde z sailketa administrativu berri bat asmatu zuten, erresuma beren naiera departamendutan zatikatuz"²⁰.

Gauza hauek ezagunak dira (behar lukete), eta ez dugu jarraituko Iraultzak Iparraldean egin triskantzaren historiarekin (Pinet, Cavaignac). Gehiago interesatzen zaigu orduan inplantatu den printzipio politikoa eta haren ondorioak.

Razionalismo antihistorikoa

[8] Praxi horren muinean, ideologikoki, "la Revolución francesa significa (...) un triunfo del racionalismo"²⁶.

1. Historiak eta kulturak oinarrizten dituztela herriak: ez arrazoimen geometrikoak

Errealitate konplexu, aberatsak izaten dira herriak. Baina horretarako, ikusi eta ezagutu nahi izan beharra dago, zer diren herriak, Estatu-oskolaren azpian: ingelesez mintzo zaizkizun eskimoen ohiturak etxe barruan, armeniarren emigrazioa eta oroi-penak Parisen, judu familien mirari beti berdin miragarria Sambian, Jamaikan ala Münster-en. Joaten zara oporretan Atlaseko kabila batera eta, berdin da beste edonora, unibertso lotsagarriro guztiz berri ustegabeko, orain artean arras ezezagun bat deskubrituta itzultzen zara, bostehun lagun baino apenas gabeko mendi-auzo elkorretik, eta liburu bat ikusi gabe hilabete osoan. Jakituria ez dago liburuetan. Jende horien milurteko otoitzetan zegoen, mitoetan, esperantzetan, goizargitan mendiari begiratzen di oteneko isiltasunean. Sortu duen gizadiaren kulturetan dago gizonaren arima.

Zuberoako kantak eta tradizioak entzuten eta gozaten ditugunean, erromantzeak, istorio zaharrak, aspaldikoak dira kontu horiek denak, baina zuberotarrak oraintxe bertan zer jende modu diren, ikasten dugula, iruditzen zaigu. Kanpoan Zuberoako mendiak, basoak, eguzkia, ikusiz, barruan arima zuberotarra somatzen dugula, iruditzen zaigu, herri baten kulturari zinez barnatu gataizkionean. Eta berdin, bretoinak zer jende mota diren, edo probentzarrak, elsaziarrak. Herri baten arima historian espresatzen da, osatzen duen kulturari. Hori da herri hori.

Eredu sozial demokratikoa alderantzizkoa da. Ez da mendez mendeko aurrerapide eta esperientzia historiko astikor geldien emaitza poliki-poliki umotua, ezpada kabineteko buru egonezin batzuen diseinua, asmadizoa. Arrazoiaren geometria purua da, gizartea eta historia geometriari azpiratzeko ahalegina. Filosofoen eta literatoen inbentua, ez bizitzaren fruitua. "Todas las ideas de la Revolución son *eternas y verdaderas*. Los derechos del hombre, la libertad y la igualdad son literatura, pura abstracción y no hechos"²¹. Ez dago euskaldunik eta bretoinik, gizaldietan zehar berek eraiki dituzten eskubideekin eta obligazioekin beren kontzientzietan (nortasunetan). Hiritarra besterik ez dago. Aurrerantzean arbasoen esperientzia historikoa baino liburuak inportanteagoak izango dira. Tradizioetako antzinate zaharraren lekuan, jendearen harremanetan, printzipioen eternitate hotzak aginduko du. Lanean, politikan, gerran, burges modernua ez da bere aurreko pertsona, jende, herri zinezko batzuekin afrontatzen, baina xifra, kontzeptu, ideia batzuekin. Eta ideiekin eta xifrekin nahi adina krudela izan liteke "objektiboki"; hain zuzen, bigunkeriak eta sentimentuak utzi eta, objektiboa eta razionala behar da izan.

2. Razionalismoa versus historia

Burgesak zein hirietako jendaila kaletarrak, biek berdin, errorik ez dute iragan zaharrean, ez arbasoek belaunez belauz goldatu landa-lurrean sustrairik. Ulertu ere ez dute egiten jadanik naturarekin kontakto minean mamituriko barnekera. "El signo característico de toda revolución burguesa, cuyo lugar está exclusivamente en la gran ciudad, es la falta de comprensión para los viejos símbolos, substituidos ya por intereses palpables (...). Ya no tiene valor sino tan sólo lo que la razón justifica"²².

Burgesak ez du bere kulturarik, ezaugarriarik. Herrikiderik ere ez du; edo, ez duena, herria da. Bere zinezko gizarterik ez du. Kosmopolita da. Bere lagunak berdinak dira Parisen eta Londonen. Bere interesak ere berdinak dira Londonen zein Parisen. Hots, bere praxian, burgesiak “arrazoi” berberak ditu han eta hemen, ariurri berbera du nonnahi, eta xede berberak pertsegitzen ditu edonon. Berdintsu gertatzen da, bestalde, jendeteria errogabetuen masa hiritarrek: etorri edonondik etorri bide ziren zorte bila, baina gero, nahaspila horretan *melting pot* nahastuta, ez dira inongoak.

Horiek, bada, arrazoimena gizaki guztiengan bakarra eta berdina omen delako eran, proiektatuko dute beren gizarte eredia: bakoitza botu bat eta botu guztien batuketa herria: denentzat aberri bat, lege bat, hizkuntza bat, dena bat. Parajeetako eta historiako diferentziak, herrien arimetakoak, tradizioetakoak, borratuta geratzen dira. Zer den Zuberota bat, aparatu kontzeptual horretan kabitzen ez den arazoa eta kezka litzateke. Ez da ulertzen. Iraultza Frantsesak, horregatik, “liberté más bien el concepto de la nación que la nación misma”²³.

3. Nazio matematikoa: Konstituzio-paperez egindako herriak

Mirandek, hortakoz, ardura kritikatu du “demokraziaren kontzeptu abstraktua”²⁴. Hona hitz garbi askoak: “Zentzu oneko edonork badaki endak, izkuntzak, aspaldiko oiturek eta edestiak dutela erri bat moldatzen. Frantziako errepublikanoek ordea faktore hoik garrantzi gutxitako dauzkate, non ez dituzten besterik gabe ukatzen; heientzako erria adigai abstraktu bat baizik ez da geiago; erri-araudi edo konstituzino bati darraizkionek omen dute erri bat moldatzen. Ez da arritzeko beraz Poloniako ghetto batean jaioriko judu bat, bai eta Afrikako beltz bat, aitzin-eritziarik gabe Frantziako erriartzat onartzen badute, mundu guztiko “aurrerazale”en goraipeak horrela irabaziz. Bañan bestaldetik, ukatuko dute Euskalerrria (...), Bretaña, Flandes-erria, e.a., egiazko erriak, ots, aberriak direla. Eta bestera uste eta nai duten Euskaldun, bretoi edo Flandestarrak, edo ergeltzat edo traidoretzat dauzkate”²⁵. *Abertzaletasunaren inguruan* saioan, 1953koa berau, Frantziak Eusko Jaurlaritzari gerrakoan laguntzarik eman izan diola eta, Mirandek ez du engainatu nahi horregatik bere burua: “Ots, Frantziaren etsaigoa edo adiskidantza ez dagokio euskal endari, bainan politikatik dijoa beti. Nola izan leike besterik? Frantsesek enda bat zer dan ez dakite; jakin ere

ez dute nai. Frantziako politika-gizon guztientzat, *Frantzia Ekin-tza*-ko Maurrastarretatik asi-ta demokristar eta sozialistetaraño, abertzaletasuna asmo uts bat baizik ez da: batzuentzat Frantzia Erromaren alaba gehiena da; besteentzat, demokraziaren sorterrria... Bainan ez batzuek, ez besteak, odol-aragizko gizonaz, egiazko gizonaz, enda bateko dan gizonaz batere ez dute ardurarik bere errietan”²⁶.

4. ... eta paperezko gizabanakoak

Beharbada zehazpentxo bat komeni da hemen: demokraziak eredu desberdin anitz badu. Askotan esan da, demokrazia modernua indibidualismoarena dela, gizakia berdin “bat” zenbakia-rena. Baina Suiza demokrazia da: emakumeak ez dira bat, baina zero. Hego Afrikako Errepublika demokrazia da (bere modura: kolorea ez da zuria eta beltza berdina matematikoki); Israel demokrazia da, eta dexente jatorragoa edozein aldetatik ere Espainiakoa baino (palestinarren borroka ez ote da “zilegizkoa” eta demokratikoa halere?) Athenai demokratikoan “maketoek” ez zuten botu eskubiderik (akaso Alemanian bai?). Euskal Herriko nekazal demokrazia zaharrean batasuna (botua) familia zen: pentsatu ezinezkoa izango zen, senarra eta emaztea bi botu (bi interes desberdin) izatea. Pertsona publikoa familia zen, etxea alegia, suetea. Iraultzarekin demokrazia burgesak, familia edo auzoa, herria bezalako “elkargo naturalak” ezabatu egin ditu, atomizatu egin du gizartea, pertsonak bat zenbaki oro berdinak bihurtu ditu denak, hots, “gizaki abstraktu”ak. Hori bera nahiko abstraktua da seguruenik, horrela esanda: zer da, izan ere, gizona “gizaki abstraktu” bihurtuta geratzea? Adibide konkretu hau daukagu oraintxe egunkarian (*Egin*, 1989, otsailak 5: J.L. Davant eta Jeanne Idiart Davanten gutuna): “El matrimonio formado por Frédéric Larçabal y Jacqueline Idiart fue arrestado el pasado día 11 a raíz de la detención, esa misma tarde y a quinientos metros de su domicilio, de un presunto miembro de ETA. En la operación fueron detenidas otras tres personas más. — Sus dos hijas, Otxanda e Idoia, de 15 y 13 años respectivamente, no pudieron ver a sus padres durante la incomunicación en comisaría, que terminó el día 15. Las autoridades no dieron a las niñas ninguna noticia de la suerte que correrían sus padres. Ni entonces, ni después. Quedaba en manos de ellas enterarse por otro lado y también, en consecuencia, conseguir ayuda en su vida cotidiana. Para el Estado no hay más que individuos aislados, que se toman o se dejan uno por uno...”

Gaztetako borroka, zahartzaroko demokrazia

[9] Esaten zuen Hegel-ek, herriek haurtzaro, gaztaro, beren adinak izaten dituztela. Gaztaroan, sasoiak dariela, borroka eta abenturetan ibiltzen dira. Kapitainak sortzen dituzte orduan. Zahartzaroan filosofoak sortzen dituzte. Nekatutxoak egoten dira ekintzara ateratzeko eta sutondoan teorigintzan egoten dira²⁷. Gure arazora etorri: demokrazia, Nietzschek eta Spengler-ek adierazi duten eran, herri baten zahartzarokoa da. Bere barneko indarrek eusten ez diotenean, ideietan apoiatu behar izan duenekoa.

1. Dekadentziako sistema

Esan bezala, ikuspegi (nietzscheano) honetan demokrazia ez da sistema kasik ideal bat, ez eta hoberena ere bere txarrean (edo txarretan gutxien txarra: W. Churchill), baizik eta dekadentziako sistema lardats tipikoa, tipo dekadenteentzat eta tranposoentzat bakarrik ona eta gozoa. Gora doazen herriak ez dira demokratikoak izaten. Gizarteak martxan planto egitean, ezer berririk ezin irabazi eta irabazitakoa denen artean banatu egin nahiago izaten denean, gorantz jarraitzeko gidari bulartsurik ez denean herrian geratzen, asperkunde larri eta neke berdotz horretan, zaldunen eta gudarien lekuan politiko demokratikak agertzen dira, hitzun apainak ekintzale gotorren ordeztako.

Espania ez zen demokratikoa Errege Katolikoekin, Karlo I eta Filipe II.rekin. Luis XIV.rekin izan da handia Frantzia: absolutismoan. Begira Erroma, Alesander Handia Grezian, edozein Inperio. Alegia, Txomin Peillenek esanik, ezaguna da, O. Spengler-en *Mendebalearen Behera*-k asko hunkitu zuela Mirande²⁸. Eta Spengler-en balorazioa ere ezaguna da, demokraziarena zein Iraultza Frantsesarena²⁹.

2. Hirizarreko anabasen sistema

Iraultza hori justu baserri bizi organikoaren gainean eta kontra-garaipena da kosmopoli anorganiko hilotzarena. Iraultza bere ideiekin burgesiaren produktua da, burgesia bera hiriarena. Burgesiaren ordea, ez du kulturarik (ez duelako sustrairik), ez du hezkuntzarik, hazturarik, nortasun propiorik. Bada, eta baina, ez da bera: azal eta itxura hutsa da, mozturro eta kopia. "Nace la

burguesía por la fundamental contradicción entre la ciudad y el campo [kasuan zilegi izan bedi estrapolatzea: kontraesana Paris eta Zuberoaren artean]..., en un común sentir frente a la nobleza primitiva y al Estado feudal y también frente al feudalismo de la Iglesia. El concepto del tercer estado (*le tiers*, según la famosa palabra de la Revolución francesa) es unidad de *contradicción*: no puede, pues, encontrar determinación en su contenido, pues carece de propios hábitos y del simbolismo propio, ya que la sociedad burguesa distinguida copia a la nobleza, y la religiosidad ciudadana [urbanoa] sigue la pauta del sacerdocio primitivo [landatarra]”³⁰.

Burgesiaren goititzearekin agintera, jendeteriak plazaratzen dira halaber bizitza sozialean zein politikoan. Fenomeno berria da historian. Spengler-en esakera gordinean: “Debe añadirse ahora un elemento, que aparece por primera vez y que (...) ahora representaba una fuerza: ese elemento que en todas las civilizaciones recibe el inequívoco nombre de hez, populacho, plebe. En las grandes ciudades —que ahora lo deciden todo, siendo el campo a lo sumo capaz de tomar actitudes ante los hechos consumados, como demuestra todo el siglo XIX— reúnese una masa de población desarraigada, que no pertenece a ningún círculo social. Esos hombres no se sienten unidos a una clase, ni pertenecientes a un grupo profesional —y en el fondo de su corazón ni siquiera a la clase trabajadora, aunque están obligados a trabajar. Por instinto pertenecen a esta hez gentes de todas las clases y grupos, aldeanos desarraigados, literatos, hombres de negocios arruinados, y sobre todo, nobles decaídos y desviados, como nos lo muestra con tremenda claridad la época de Catilina. Su poder es mucho mayor que su número, pues siempre están situados en la proximidad de las grandes decisiones, siempre dispuestos a todo, sin el menor respeto al orden, incluso al orden indispensable en un partido revolucionario. Estos hombres son los que dan a los acontecimientos el poder aniquilador que distingue la revolución francesa de la inglesa y la segunda de la primera tiranía”³¹.

3. “Fructutik arborea eçagutzen”

Lan munduan burgesiaren drangadak deskateatu duen garrakeria eta esklaberia berria, Marxek hobeto salatu du. Beraz, oro har eta puntu hau bukatzeko: nola baloratu “demokraziaren aro” bedeinkaziozko hau historian, azkeneko berrehun urte hau? Askok goratzen da demokrazia. Baina ez da hain zuzen krabelin

eta larrosazkoa izan demokraziarena deritzogun tenore hauxe: gizadiak ez du justu berrehun urte honetan baino triskantza eta gerra eta txikizio ikaragarriagorik sekula ezagutu historian. “Demokratizatu”, gerra eta txikizio metodoak ere egin bait dira non-bait: populazio zibilaren bonbardaketa indiskriminatuak, konzentra-barrutiak, genozidio planginak, arma kimikoak. “Los métodos de la guerra, sus medios y sus fines adoptan otras formas, formas naturalistas y terribles. Ya no son, como en el siglo XVIII, duelos en forma caballeresca, semejantes a un desafío en el parque de Trianon, encuentros con reglas fijas acerca del momento en que deben declararse exhaustas las fuerzas, acerca de la cantidad máxima de elementos guerreros que pueden desenvolverse, acerca de las condiciones que el vencedor, caballero, puede imponer. Son luchas tremendas de hombres rabiosos que pelean con todos los recursos imaginables y que llegan hasta la caída corporal del uno y al desenfrenado aprovechamiento de la victoria del otro. El primer gran ejemplo de esa vuelta a la naturaleza lo dan los ejércitos de la Revolución y de Napoleón, que, en vez del artístico maniobrar con pequeños cuerpos de tropas, emplean el ataque en masas, sin temor a las pérdidas, deshaciendo así la fina estrategia del rococó. Poner sobre el campo de batalla toda la fuerza muscular de un pueblo, como sucede con la aplicación del servicio obligatorio, es una idea completamente ajena a la época de Federico el Grande”³².

Beste alderdi batzuk oroitzu luza liteke, baina apenas egongo da beharrik: nahikoa izango da, demokraziak zein “kultura” berri ekarri duen lanean eta gerran (lanaren eremurako Marxengana igortzen dugularik). Horra Goyak marraztu “arrazoia ametsak”.

Kopurua edukitzea ez dela arrazoa edukitzea

[10] Printzipio demokratikoa botuen kopuruarena da. Baina kasu, berriro: tranpa dago.

Are bikoitza dago tranpa. Aginpidea zeini aitortzeko, edo partitzeko, botu kopuruaren erizpidea, printzipioz ongunde pragmatiko beste edozein bezain egokia ala desagokia izan liteke, eta instituzio monarkikoa bezain arrazoizkoa eta legitimoa gutxienez bada. Baina, lehenengo, botuen kopuruak eta, beraz, aginpidea, Alderdika partitu eta zenbatu behar direla, inola ez da

printzipio demokratikoari zuzenean lerraiokeen ondorioirik. Arrazoirik batere ez dago, Alderdiak egotea debekatzea, Alderdiak egotea inposatzea bezain demokratikoa, ebatz ez ledin. Eta, bigarren, botu gehiago edukitzea arrazoi gehiago edukitzearekin egin ohi den berdinketa, beste tranpa bat baino gehiago, gezur-sasi bat da.

1. Berdintasunaren tranpa, edo azeriak nola irabazi otsoari

Demokraziarentzat gizaki guztiak omen gara berdinak. Baina kontsidera dezagun bi alderdi. De fakto bi pertsona berdinek ez dago. Esan dugu, automata demokratiko edo hiritar hori, kabinetekeo asmazio razionalista dela. Eta haren oinarrian ahulen moral idealeko gizatasun eredu dagoela. Baina zer gertatzen da, ahulak besteen gainetik altxa daitekeela, somatzen duenean, eta besteen bizkarretara altxatu egin nahi duenean? Moralitasun berrian gaizki ikusita dago. Beraz, ageriki ezin dena, maltzurkeriaz eta tranpaz egin behar. Otsoa izaterik ez badago, azeria izango da. Eta horrela iristen gara hipokrisia eta amarru zikinak instituzionalizatzen: jende horrek bere Alderdiak muntatzen ditu, Parlamentuak eta behar diren hauteskundeak, egin nahi duena besteen bidez egiteko eta eragiteko, berak eskuak inoiz lorrindu gabe, gortina atzetik mugimendu denak zoli-zoli begira-zainduz. Baina orduan hasieraren alderantzizkoa atera zaigu: mozorropean bai, baina printzipioetan ukatzen genituen desberdintasunak, dialektikoki bueltan-bueltan, berriro agertu dira praktikan. Ez, denok ez gara berdinak!? Bai, erantzungo zukeen Mirandek botere faktiko horiei buruz, Orwell-en ateraldi zorrotzarekin: “denok berdinak izan, bagara; baina batzuk *berdinagoak*...”

2. Ordezkaritzaren tranpa, edo herriak nahi omen duenaren profesionalak

Imagina dezagun Errepublikak txiki bat. Aste honetan hezkuntza arazoak tratatzen dira gure Parlamentuan eta bost mila arima inguruko gure herritik (edo auzotik, barriotik) Urliak bidali dugu ordezkari, eskolako zuzendaria, hezkuntza arazoez bera dugu eta herrian artatsuen. Datorren asterako erizaintsa bat bidaliko dugu, osasunaren eztabaidara. Hurrengoan Sandia, Aurrezki-Kutxako enplegatu bat, baina ekonomiaz oso jantzia, ekologiaren ere kezkatua, azken denboran ideia biziki originalak desarrolatzen ari den gaztea. Eta etortzen direnean, zer egin duten

herriko batzarrean kontaktzen digute, gauzak nola joan diren eta zertan geratu diren.

Baina, zer da demokraziotan de fakto gertatzen dena, hori gabe? Botua behin eman eta, denerako eta edozertarako badaukagula ordezkaria, urteetan eta urteetan. Beti pertsona bera da. (Egin bedi estatistika bat, bataz beste zenbat irauten duten kargudunok "herriaren nahia" ordezkatzeko). Gure ordezkaria politikako profesional bat da. "Profesionala", alegia, zertan? Nekazaritzako arazoetan, hezkuntzakoan, garraioetan? Zernahitan: beti badaki edozertaz ahoa irekitzen eta zergura esaten. Harrez gero bere profesiokoen artean bizi da: urte osoan ez dugu ikusten, gure biltzarretara ez da agertzen (bere Alderdikoetara izan ezik behintzat). Han hobeto jakiten du nonbait herriak zer nahi duen. Parlamentuko eztabaidetan zer behar duen zehatz-mehatz defendatu, zein hitz eta arrazoiekin, botua zein aldetara noiz eman behar duen halaber, Alderdiak agintzen dio, ez guk, segun Alderdiari kasuan-kasuan zer interesatzen zaion. Etab., etab. Zer arraio: gu, ala Alderdiaren aparatua da, ordezkatzeko dena Parlamentuan? Utz dezagun, halere, "ordezkaritzaren" kontuan luze jarrai liteke eta.

Pentsatzen da, horrelaxe izan beharra daukatelako, izaten direla horrela gauza horiek, eta ez ditugu kuestionatzen. Historikoki, ordea, eta jatorrizko bere sentiduaren arabera, printzipio demokratiko burgesa ez da Alderdi sistemarena, nonbait gaurko demokratek demokraziarik Alderdi gabe ezin imaginatu dutela, ematen badu ere (Kuban, Soviet Batasunean, halaxe entseiatu da, Alderdiena baino demokraziaren formula egokiagoak bilatu nahiz). Alderdiak demokrazia garbienaren inkarnazioa direla, komeni bait da orain sinestaraztea, ezkutatu egiten da eta ia ahaztu dugu denok, demokrazia modernoaren hasieran eta XIX. mendean aurreraino arte, Alderdi horiek antidemokratikogatik eta demokrazia garbiarekin batezinezkogatik debekatuta egon zirela demokrazietan. Perikle-ren Athenai klasikoan, Ernazimentuko Florentzia-n, euskal demokrazia foralean, ez zegoen Alderdirik. Lehenagoko arrazoiak utzirik: ez ote da gertatzen gaur, jendeak zer nahi Alderdiek hura egin baino, Alderdiek zer nahi, behar izaten duela jendeak egin, botua ematerakoan? Eta demokraziaren teoriko "ilustratu" handiei bagagozkie, demokrazia eta alderdi sistema berdindu nahi izatea baino apenas dago absurdu historiko-teoriko handiagorik. Rousseau batek adibidez, lekuri ez du uzten engainurako: "Va contra el orden natural que

el mayor número gobierne y el menor sea gobernado”³³. “La soberanía no puede ser representada, por la misma razón que no puede ser enajenada; consiste esencialmente en la voluntad general, y la voluntad general no se representa; o es ella misma, o es otra: no hay término medio”³⁴. “En el instante en que un pueblo se da representantes, ya no es libre; ya no es”³⁵.

3. Razionalitatearen tranpa, edo arrazoia zenbat kilotan partitzen den

Bigarren iruzurrera etorritz: lehen, razionalismoaren ekoizpe-na dela, esan dugu, demokrazia modernoa. Egia da apika, baina pixkatxo bat gutxiago: azpi azpiagoan, arrazoiztatze exigentziei adio espresoa eta uko rasoa bait da, botu gehiago eta “arrazoi” gehiago (eskubide, botere) identifikazioan dagoena. Adostasuna lortzen razionalki ahalegin orde, arazoak zuzentzeko, botuen kopuruz erabakitzen da zer hartu arrazoizkotzat. Egia, egiazkoa, arrazoizka, eritziaren edo arrazoiketaren kualitatezko determinazioak dira. Baina zaila nola izaten den askotan razionalki ebaztea zuzentasun kualitatibo hori, kuantitatiboki likidatzen da arazoa eta kito, planteamendu guztia isil-misilka barrutiz nahiz mailaz aldatu (praktikan: arrazoiketatik propagandara) eta soluzioa fortuna kapritxosoari, ala publizitatearen arrakastari, gomendatuz. Azkenean soluzio boluntarista bat nolana ere, ez razionalista. Hau da, irrazionalitatezko hanka gainean tentetu nahi lukeenaren razionalismo borro bat: melodia batekiko sentimendu gozotasuna kilotan edo tristura metrotan espresatu nahiko balira bezalatsu. Fikzio horixe jokutzen da, ordea, demokrazian. Arrazoia botuen kopurutan, zenbakitan, egizatzen da. Ahaztu egiten da (zertarako esan, oroitu nahi ez duena baino ez dagoela ahazkorragorik), razionalismoaren aitagoi modernoaren atari-atariko esakuna: egiak eta arrazoiak ez daukatela zerikusi gehiago botuekin hegoaizearekin edo baino. Botuek ezin lezakete arrazoi-keta ordeztu: “la pluralidad de votos no vale en absoluto para decidir sobre la verdad de cuestiones controvertibles”³⁶.

[11] Gainera, bitartean ez bait gara XVII edo XVIII. mende-tan bizi, razionalismoaren aitagoiekin, ez eta demokraziaren aitzindari teorikoekin ere, Aro Garaikidean badugu beste arrazoi triste bat gehiago, botu kopuruaren eta zuzentasun/eskubideen identifikazioan gehiegi ez fidatzeko. Honez gero zientzia berri guzti bat dagoela, teknika azkarrak eta industria puxante bat badagoela, herriak zer nahi izan behar duen, egin egiteko eta produzitzeko, interesen arabera. Aski indar finantzari eduki be-

har bakarrik, tresneria horiek finantzatzeko eta herriari zer nahi izatea “komeni zaïon” manipulatzeko. Dirua daukanak, orduan, “arrazoia” produzitu egiten du eta eskubideak eskuan dauzka, botuak edukiz.

Herri-eritziaren produkzioa: demokraziaren jabe sekretuez

Botu-kopurua berdin arrazoia eta eskubidea baldin bada, arrazoirik ez zuen Euskadin Arana Goirik. Fanatiko bat zen. Zenbat kilo du (botu) arrazoiak? Egiak? Berdin: engainaturik zeuden, gehiengoaren aurka, Karl Marx, Jesus Nazaretekoa zein Sokrate, gizonaren historian horietxek bakarrik aipatzeko. Baina arrazoia zuten Hitler-ek Alemanian, Salazar-ek Portugalen, Papa Doc Duvalier-ek Haitin, Porfirio Diazek Mexikon, etab. etab., eta Frantzian ez dakit zergatik De Gaullek arrazoi gehiago izan beharko zukeen bere momentuan Pétainek baino. Edo alde-rantziz arrazoituz: hauteskunderik ez zegoenean arrazoizkoa eta zuzena zen Fraga faxista bat izatea, eta hauteskundeak egotea nahikoa da politiko bera demokrata ereduizkoa izateko, etab. Edo: poliziak eta torturatzailleak faxismo-*an* faxistak ziren, eta demokrazia-*n* demokratik dira.

Beraz, botu-kopuruak edo gehiengoak inori egia, arrazoia, esku edo zuzenbidea aseguratzen omen diolako predikuari, guk itxuragabekeria eta metamorfosi posibilitate horiek oposatuko dizkiogu Miranderekin. Edo aspaldiagoko Zizeronen arrazoiarekin (*De off. 2,22*): “non enim numero haec judicantur, sed pondere”, Schiller-ek “Demetrius” bere drama amaitugabe utzian honela itzulia, latinean eskas dabilzanentzat: arrazoia zeinek daukan botuen bitartez jakiteko, “pisatu egin behar dira botuak, pisatu, ez zenbatu”. Kantitatea berriro kalitatetan irakurtu alegia.

1. Agindu, beti indarrak egiten duela

Orduan, Miranderen jarrerak ulertzeko, hauxe izango da gure jarrera: 1. gizartean dagoena interesak eta indarrak dira eta indarron arteko borroka. Agintea indarrak jartzen du. 2. Interes eta indar horiek: ala elkar txikitzen ahalegindu litezke, ala tratuak hasi eta elkarrekin akordio batzuetara iristen (interesak desberdinak direnean, ez zeharo kontrarioak naturaz, eta haietan

amore ematerik dagoenean). Interes horiek beren indarren arteko erlazioa, proportzioa, kalkulatzeko eta banatzeko mekanismoa dira hauteskondeak eta botuen kopurua. Ezkutuan ibili, beti indarra dabil (indarrak izen desberdin asko du), berak agintzen du beti azpitik. Moralak, eskubideak, herriak "bere nahia" adierazteak, ez daukate guzti horretan zer ikusirik.

Grekoek ez zuten erabiltzen gure moralinarik eta mizkinke-riarik politikan gauzak diren bezala esateko. Platonen *Errepublikak* (339a ss) elkarrizketan honela irakurtzen da guzti hau Trasi-mako-ren ahotan jarrita, Sokrate-rekin solasean: "¿No sabes, acaso, que unas ciudades son gobernadas tiránicamente, otras de manera democrática y otras, en fin, por una aristocracia? ¿Y no ejerce el gobierno en cada ciudad el que en ella posee la fuerza? Indudablemente. Por tanto, cada Gobierno establece las leyes según lo que a él conviene: la democracia, de manera democrática; la tiranía, tiránicamente, y así todos los demás. Una vez establecidas estas leyes, declaran que es justo para los gobernados lo que solo a los que mandan conviene, y al que de esto se aparta lo castigan como contraventor de las leyes y de la justicia. Lo que yo digo, mi buen amigo, que es igualmente justo en todas las ciudades, es lo que conviene para el que detenta el poder, o lo que es lo mismo, para el que manda; de modo que para todo hombre que discurre rectamente, lo justo es siempre lo mismo: lo que conviene para el más fuerte".

Labur-bilduz, beste puntu batera iragateko: hainbat eratako-ak daude munduan gobernukerak, demokraziak mota askotako-ak daude halaber historian, demokrazia zaldun-aristokratiko ho-merikotik (edo, antzeko, indioen filmetako gerra-batzarretatik) Ernazimentuko Komuna eta Errepubliketara edo nekazal demo-krazietara. Ez demokrazia, in abstrakto eta edozein kasutarako, sistema politiko ideala, eta ez demokrazia burgesa edozein kasu- tan demokrazia mota hoberena, kontsidera daitezke. Interes eta asmo jakin batzuen arabera asmatutako soluzio bat da, Alderdi hauteskunde eta gehiengoaren gobernu sistemarekin. Horrekin, hain zuzen, Spengler-ek deritzenez, demokrazia moderno honen espezifiko aseguratu zen, hots, burgesiaren boterea: "se recono- ció en toda forma el principio de que las elecciones son un nego- cio y que todos los funcionarios del Estado [originalak *Sta- atsämter* dio: karguak] son el botín del vencedor"³⁷. Agintea be- zala, eskubideak eta zuzenbidea, genero partikular batekoak, baina merkantzia bat dira; eta, demokrazia burgesean, azokan jokatzen da haien balioa eta zoria.

2. Gehiengoaren printzipioaz

Puntu kritiko funtsezkoa dugu hori. XVI. eta XVII. mendeetan natura matematizatu den eran (fisika Galilei-Newtondarra), XVIII.ean gizartea nahi izandu da matematizatu. Hiritar abstraktu numeratuaren kontzeptuari, gehiengoaren printzipio demokratikoa dagokio. Demokrazian gehiengoa sakralizatu egiten da (monarkian erregetza bezalaxe, eta han odol urdinaren kalitatea bezalaxe hemen botuen kantitatea), gehiengoa sakramentu politiko bat da. Badakigu, demokrazia burges horren era askotako kritikak egin litezkeela. Hemen ez gara ari Marxen kritiken linean interesatzen ari, esate baterako (klase borrokarenean), Miranderenean eta haren gogaide “eskuindarrean” baino. Halere gehiengo printzipioaren (ala mitoaren?) arbuioan, esandako era horretan jarrita hain zuzen, batera datozkigu eskuinak zein ezkerrek. Demokrazia “herriaren nahia egin” egitea baldin bada, esan ohi denez, praxian horren esanahi zehatza, lehenengo, herriaren nahia fabrikatzearena da; bigarren bakarririk, hura (botuetan) espresatu den eran kunplitzearena. Gehiengo sozialak, esan bezala, fikzioak eta konstruktua bait dira. Baina, funtseanago, fikzioaren hastapenak, gehiengoaren printzipio hori oinarritzen duten Konstituzioak berak dituzu.

3. Gehiengoa ala Konstituzioa da lehenago?

Gehiengoaren zuzenbideak oinarritzen du Konstituzioa, ala Konstituzioak oinarritzen du gehiengoaren zuzenbidea? Konstituzioarekin eta gehiengoarekin daukaguna oiloarena eta arrautzarena bait da.

Begira: demokrazia bat asmatzera goaz. Alderdirik egongo al da gure demokrazian? Zer exigituko diegu (erregetzari men egitea? Konstituzio hauxe aitortzea?, etab.). Nola egongo dira errepresentaturik Parlamentuan? Emakumeek (beltzek, palestinarrek, “metekoek”) izango al dute boturik? Zergatik ez da egongo botua ematerik hamazortzi urte bete arte, eta bai hirurogei eta bost bete ondoren?... Zeinek erabakitzen ditu gauza horiek? Bai, erreferenduma egin zen eta orain Konstituzioak oinarritzen omen ditu hiritarron eskubideak eta eskubideon mugak: eta zerk oinarritu du Konstituzioa bera? Eta zerk legitimatu zuen erreferenduma? (haren eguna, formak, etab.). Nolatan botoematen da, botua emateko eskubidea eta modua eta ematearen balioa berak oinarritzen duen Konstituzioa? Zeinek erabaki zuen zein

testu, zein egunetan, zein modutan botoeman behar zen (kasualitatez egun hartantxe, hain zuzen, botua ematera joan baino askoz nahiago bait nuen ohean geratu!), eta zeinek autorizatu zuen inor guzti horretarako? (Ezkuatuan makur babesten diren "indar faktikoen" galderak dira). "Gehiengoak" erreferendumean baietz botoeman izan balio ere konstituzio horri: zein izan da Konstituzioa eta hauteskundeak baino lehenagoko eta goragoko (eta, beraz, gehiengo baino ere goragoko eta lehenagoko) ahalmen deigile sekretu hori, gizartearen egitamu markuak alde aurretik ezarri dituen, Konstituzioaren balioa botutara jokoan jarri ahal izan zuena? Zein eskubiderekin? Eta zergatik egin zen erreferenduma Irunen ta ez Hendaian, baina bai Ceutan? Eta zer gertatzen da ezezkoaren gutxiengoarekin? Edo egun hartantxe hain zuzen hamazazpi urte zituztenekin eta ez oraindik hamazortzi? Edo bost axola zitzaizenekin?...

Izan ere, demokrazia bat asmatzera ginoazen. Eman deza-gun, adibidez, gure herrian eguraldi txar samarra izaten dugu eta, Pazifikoko irla batera emigratzea erabaki dugula, eta han elkarrekin eramango dugun bizieraren Konstituzio bat idazten dugu: gehiengoak nahi duena egingo da, etab. Bost mila biztanle gara herrian. Aitona zahar ipurterre batek, ordea, Konstituzio testua eztabaidatzen hasi garenean, berari hori bost axola zaiola, osteratzen digu: berak ez duela Pazifikora ezertara joan nahi, uzteko bakean, ondo dagoela dagoen tokian. Baina orain, gehiengo gu gara eta, demokrazian zuzenbide zuzenak dioen eran, lepotik heldu eta, behartu egiten dugu gurekin irlara etortzera, eta txintxo-txintxo ibiltzeko gero, zemaitzen dugu aguretxoa, bestela gu 4.999 gara. Eta egurra: "gehiengoak nahi duena egin (nahi!) behar da!". Handik aurrera hauteskundeetan parte hartu beharko du, gehiengo eta gutxiengotara jostatu, eta beti aurpegi alaia jarri, "demokrat onen gisala"... Berak, ordea, ezetz: irlan daukagu, etorri egin behar izan zuelako, baina hauteskunderik edo dagoen bakoitzean, bere numeritoak muntatzen dizkigu beti. Ezin izan dugu kaskagorrra demokratizatu.

Horiek dira Konstituzio bat (gero handik jariatzen ei bait dira hiritar guzti-guztien eskubide eta obligazio politiko guzti-guztiak!) "gehiengoarekin" oinarritzearen problemak. Horregatik setatzen zen Rousseau, demokrazia tirania kamuflatu bat izatea nahi ez bada, demokraziaren formak baino lehen, demokrazia *nahi* dutenen, ez gehiengoak, baina ahobateko adostasun totalak, egon behar duela. Sistema bat zinez demokratikoa izateko,

aurren-aurrenik berak bere jatorrian behar du demokratikoa izan. Hau da, elkarte horretan beren gogoz sartuak bakarrik egon litezke: “la ley de la pluralidad de los sufragios es en sí misma una institución de convención, y supone la unanimidad por lo menos una vez”. Edo beste leku batean: “Sólo hay una ley que por su naturaleza exige un consentimiento unánime. Es el pacto social: porque la asociación civil es el acto más voluntario del mundo (...). Por lo tanto, si durante el pacto social se encuentran oponentes, su oposición — impide que estén comprendidos en él; son extranjeros entre los ciudadanos”. (Pentsatzen dut honelako zerbaitegatik izango dela, Konstituzioari post festum onerizteko Euskadiko Ezkerraren interesa orain).

Gatozen, halere, Spenglergana: “Estas formas [Konstituzio demokratikoak] no han crecido espontáneamente, como el feudalismo, sino que han sido obra de reflexión, y no sobre la base de un profundo conocimiento de hombres y cosas, sino sobre representaciones abstractas del derecho y la justicia; por eso se abre un abismo entre el espíritu de las leyes y las costumbres prácticas, que se forman en silencio bajo la presión de las leyes, para adaptarlas al ritmo de la vida real o mantenerlas alejadas de ésta. Sólo la experiencia ha mostrado, al cabo de la evolución, que los derechos del pueblo y la influencia del pueblo son cosas distintas. Cuanto más general es el sufragio, tanto *menor* es el poder de los electores (...). Bien pronto se presenta la otra magnitud de toda democracia, haciendo patente el hecho de que para hacer uso de los derechos constitucionales hay que tener dinero”³⁸.

4. Gehiengoak produzitu egin behar izaten direla

Kopurua edo gehiengoa ez dela berdin arrazoia, ohartarazi dugu gorago. Zer dira gehiengo horiek, orduan? Nola sortzen dira? Gehiengoak ez bait dira izaten amaren baratzeko larrosak, urtero milagro bezala bizten diren horiek, bapatean larrosak sutan, berez, beti berez, amaren milagro beti. Izan ere, sistema demokratikoaren autolegitimazioko truko subtila da, gehiengoa *berarizko natura* bezala aurkeztea, gizarteak bere baitatik espontanioki generatzen duena, hor aurrean eman egiten zaiguna, zeruko izarren antzera edo, eta politikak errespetatu egin beharra daukana, berezko lorea eta fruitua, ukiezina, sakratua: herriak bere bihotzean nahi duenaren hipostasi bat, naturala bezain

garbia. Gehiengoa hor dago, naturak berak (berez) eman du, errespetatu egin behar da. Nahi hori errespetatzea da herria errespetatzea.

Ordea, egia sinplea besterik da: herriak zer nahi duen, fabrikatu egiten da, txistorrak eta zerbezak fabrikatu eta saldu egiten diren bezalaxe. Eta zientzia, teknika, makineria guztiz arrafinak daude, herriak zer nahi izan behar duen, fabrikatzeko. Kontua, orduan, eritzi produkzioa eta merkatua efikazki kontrolatzea da demokrazian.

5. Nork jartzen duen kapitala eta nortzuk zerbitzatzen dituzten makinak eta merkatua gehiengoen produkzioan

Zilegi bekigu, hipotesi batean suposatzea, PNVk baino EAK proiektu politiko hobea lukeela (abertzaleagoa, modernoagoa, nahi den ago guztia). Lehen PNV zegoen, bere erakunde, diru iturri eta baliapide eginekin. Gero hautsi egin da eta hari buruz-buru EA sortu da: orain honek bere erakundea antolatu, diru iturriak bilatu beharko ditu. Proiektua hobea dela, suposatu dugu hipotesian, eta hasiera batean behintzat jendearen sinpatiak ere, lehengo PNVren hauteslerian eta inguruan, handiagoak direla harenganako, suposatu nahi dugu. Baina zer gertatuko da, dirurik, propaganda mediorik, "entxuferik" lortzen ez badu? Edo, guzti hori lortu ahal izateko, Bankak bere proiektua murriztera obligatzen badu: "bakearen alde" itunak sinatzera, etab., "joko demokratikoan" ez desentonatzera?

Alegia, behin arauak onartuz gero, jokia den bezala dago jokatu beharra. Baina orduan jokia dialektikoa bihurtzen zaizu: proiektu teorikoki hoberena, praktikan okerrena itzul daiteke, ez dagoelako finantzatzerik. Beraz, gauzatzerik. Orduan proiektu hori "ez dela politikoa" esaten da. Demokrazian, hobereatasun eta ideal guztiek, berorien "interes ekonomiko"etan dauzkate mugak: edo argiago, Alderdiak eta kanpainak finantzatzeko bitartekoak dauzkan jendearen interesetan. (Demokrazia-ren markua, finantzapen-ahalbiden markua da zehatz-mehatz). Orduan, bada, jende horrek "interesgarria" aurkituko duen politika bat beharko da proiektatu. Jende horrek "arrazoizkoak" ikusten dituen helburuak beharko dira eduki, "zentzuzkoa eta errealista" ("etikoa", alegia!) iruditzen zaion moldean beharko da mintzatu deklarazioetan, errebindikazioetan. Eta orduan ulergarria da politikoen diskurtsua uhertu eta mordoilotu egitea, metafisikoa bihurtzea: langileek eta sindikatuek baino enpresa-

rien elkarteak hobeto ulertzen du diskurtsu “sozialista”; eta “independentzia, badakizu, kontzeptuok ez dira absolutizatu behar, ez gaude XIX. mendean, 2000.era goaz...”, hitz egiten dizu “nazionalistak”. Abertzale gisa deklaratzeko eta (batzokian behar bada) errebindikatzen dena, demokrata gisa moderatu eta diluitu egin behar izaten da (hots, “errealista” gisa; edo hotsago eta hobeto: botere faktikoen eta finantz iturrien artzanora kokor gisa, herri-eritzi santuaren prentsako eta tb-ko fabrikanteen txo-txongilo gisa). Horregatixe hain zuzen, azken finean Alderdiak, demokrazian, azpiko indarron (diru iturrion eta eritzi egileen) interesak eta haien arteko lehiak, tirabirak errespetatzera eta errepresentatzera mugatzen direlaxoxe nahitaez, sistema demokratikoaren bikoiztasuna beren antolaieran isladatzen dute: “Las verdades y los hechos, en la forma de [a] ideal del partido y [b] caja del partido, están ya definitivamente separados”³⁹.

Eta orain horixe genduke galdetu beharrezkoa: PNV, EE eta beste Alderdi abertzale demokratikoen kanpainak eta aparatuek finantzatzen dituzten diru-iturri eta “entxufe” bedekinkatu horiek, euskararen bizitzan esate baterako, edo langabeziaren gaindipean eta lan partiketan, edo “Lemoiz apurtu” eta borroka ekologiko guztian, etab. etab., zer interes dutela, uste duzue? Eta zer interes izan lezaketela azken finean Euskadiren independentzian? Beraz, zer balio lezake helburu horietarako demokraziak?

6. Borroka “orox lehen abertzalea”

Hortik sortu da tesi gazteagoa, noski, Euskadi independentea, ala sozialista beharko duela izan, ala ez dela izango. Bakarrik, Mirandek, Iraultza Frantsesari eta demokraziari eta kristautasunari uko egiten bazien, arrazoi berberengatik eta are gehiagotatik egiten ziola muzin sozialismoari. Ezaguna da *Anaitasuna*-ri ostera ziona. Ez abertzale demo-kristauekin, ez gazteago sozialistekin, Mirande bakar-bakarrik geratu zen bere abertzaletasunean.

Hortik aurrera beste historia bat hasten da: Miranderen buru-hilketara daramana.

“Uztailaren hamalauko besta”: demokraziaren mitoa

[12] Demokraziaren kritikarik egiten denerako, betbetan ostera ohi zaizu: “demokrazian libre duzue, nahi duzuna esatea.

Franco-ren denboran ez zenuen horrela hitzegiterik izango". Eta egia da (hain libre ez dagoen gai mordoska bat kenduta bederen). Baina, zer, halere? Orain, hainbeste lapurreta, litxarrerria, poltsa-tirazo, etab. dagoela, "Franco-rekin ez zegoen horrelakorik", entzuten zaio, bereziki demokrata ez dirudien jende bati. Franco-rekin ez omen zegoen oraingo langabeziarik ere, orain adina drogarik eta zikinkeriarik, eta hainbat kontutan entzuten zaio zenbait jenderi "con Franco no pasaba esto".

Zer nahi duzu: sistema bakoitzak ditu bere alde onak eta txarrak, eta ez dago denak onak edo denak txarrak dituen sistemarik.

Demokraziaren alde on bat horixe da, zalantza gabe: hitz egiteko libertatea. Erregimenak ongi funtzionatzeko erregulaztaile bat horixe bait da, printzipioz, eritziak ere "merkatu libreko" lehiaketan erabiltzen dituen sistema horretan.

Eta mesedez, hau ez da eritzi askatasuna gutxiestea. Gizadiari mendeetan odol eta neke gehiegi kostatzen izan zaion lorpena da, gutxiesteko. Baina lan askoz eta borroka askoz irabazi delakoxe, mito bihurtzerik ere ez dago. Lortu dena lortu da, ez gehiago: eta lortu dena adina da gutxienez oraindik lortzeko dagoena. Gauza bat bait dira printzipioak, eta beste bat garia. Eta gari-garitan, printzipio handiak aparte, egon dagoentzoxa egoten da eritzi askatasuna leku bakoitzean, eta dagoena egoten da horren kontrol eta manipulazioa ere. Alegia, Miranderen maneran esateko, Frantzia arras libre dago nahi dena pentsatzea, nagusiek pentsatzen duten bezala pentsatzen den bitartean. Eguntantxe, *Egin*-eko "Prontxio" kolumnistari auzia jarri diotela eta, egon behar izan dut abokatuarekin, monarkiaz burutu omen delako umorista fin hori. Jose Felix Azurmendik, Erauskinek, Pedro J. Ramírezek, zerbait kontatu ahal izango ligukete.

Honez gero ez luke zailegia izan behar ulertzea, zergatik Mirandek ez zuen gehiegi estimatzen demokrazia, [a] Nietzscheren eta Spengler-en sokako intelektual bezala, eta are gutxiago [b] euskaldun eta abertzale bezala. Miranderen "faxismo" famatua bera, sentido bat izaten has dakiguke. "Orain dela ogei bat urte —idazten zuen 1958an, "Errepublikaren jaiegunean" dataturiko artikulua batean—, Frantziak Alemaniaren kontrako gudua galdu eta atzerritar gudariak haren lurtean zeudelarik, aski nabarmenki buragertu ziran [Bretainan, Korsikan, etab.] abertzale-igikundeok. Ergelkeria litzake delako abertzaleak maixeatzea, 'nazi'e-

kin lankidetu zirelakoan. Irlandarrek badute esaera bat: *England's difficulty, Ireland's opportunity*. Zuzen ta bidezko da geuk ere halaber joka dezagun zangopetzen gaituen Estatuaren aldera”⁴⁰. Bere tesi hau, Mirandek, espreski “demokrazia Euskadi baino areago maite duten” abertzaleen kontrastean jaulkitzen zuen.

Mirande ez da mesfida demokratekiko bakarrik: ongitxo daki, Alderdi errepublikanoak ala monarkikoak, eskuinak zein ezkerrak, beti Frantziak axolatzen direla, ez zaiela Euskal Herria interesatzen⁴¹. Orobatsu “erri andiengandik ezer ez dezakegu itxaro”⁴². Baina zein politika proposatzen duen abertzaleentzat, Euskadiren askatasunerako, beste gai bat genuke hori, ez gaurkoa. Hau bukatzeko, irakur dezagun *Uztailaren hamalauko besta*, “Zuberoko euskarari”, justu Iraultza Frantses horren egunaren gainean berak ondutako gatz-ozpindua:

Marti.— Alagera haigu egun, Kadet. Badiagu arren berri houn zounbait?

Kadet.— Bai, alagera nuk, aithor diat, eta badiat nountik.

Marti.— Erran ezaguk arren nountik houna den hire boztarioua; oro beharri nuk eta hireki alageratzia baizik eztiat galthatzen, gaizak balia dialarik.

Kadet.— Nitzaz trufatzeko aiherrian hizala ouste diat; bena nourk axol du? Jakin ezek arren bihar dela uztaila hamalaugarrena, Frantziarentzako ourtheburu pare gabia, eta egun horren utzultziareki, Uskaldun odolik zañetan dienek boztariotan jarri behar diela, orai ni bezala.

Marti.— Ho, ho! Gaiza goratik hartzen duk. Ouste ukhen diat be-thi Uskaldun nintzala, eta haregatik, uztailaren hamalauaren arra jitiak enik behin ere gorthu.

Kadet.— Eztakika arren halako egunian populiak Bastilla hartu ziala?

Marti.— Egia hori, nik ere entzun diat; bena eztakiat zer irabazi dugun.

Kadet.— Zer irabazi dugun?... Irabazi diagu gizon izatia, esklabo-tarzun gogorrenaren khatien etheitia, eta Uskaldun bati zion bezala buria gora ebiltia.

Marti.— Elhe ederrak hoik. Bena eder bezain egia othe dira?

Kadet.— Galtha ezak goure Jaoun Errejentari, harek nik argitu; eta badakik eztela gizoun jakintsiagorik ungurunetan. Istoria

ezagutzen dik nik Paterra dakidan bezain ountsa, eta mentu-
raz hobeki. Zouïñen zalhe eta ederki izkiribatzen dian!

Marti.— Ezpadut Frantziako istoria jaoun errejentak bezain oun-
tsa ezagutzen, ezagutzen diat amiñi bat Ziberouko istoria.
Erran ezok arren nikechi edo gezurti bat dela, edo eskolaren
bester egiteko bidetan, berak eskolalat utzuli beharra badiala.

Kadet.— Zer? Goure Jaoun Errejenta eskolalat? Badakika zer
dioian?

Marti.— Bai, bai, eskolalat, ikhasteko zer zen Bastilla, nour zen
Bastillan, noula eta nourtzaz bortxaturik izan zen, eta noulako
bilhakatu diren bortxatze horren ondoramenak. Zer zen Basti-
lla? Gaztelu bat, beste hanitx uduri. Ala Bastilla erori delakoz
ez othe da orai gehiago gaztelurik? Bai eta franko: leheneko
baten ordari, orai hamar. Zouin ziren Bastillako soldaouak goi-
thu nahi zutienak? Berrogei mila aouher eta gosejankin,
emazte bizitza gaiztoko bat aitzindari. Zergatik hartu zien?
Fama beitzen erregeren manuz, *gizon ogen gabiak saldoka
zerraturik*, phareta beltz hen gibelian hiroitzen zirela. Eta
zounbat ediren zutien esteiari ouste hetarik? Batere; bena bai
laour gaizkigile, bi erho eta beren aitetamak zerra'razi zien
bizoun gaztetto bat. Nour ziren aldiz, Bastillan berrogei mila
aouher eta gose jankin haier buhurtzeko? Hogeitahamabi Sui-
sa eta laouretan hogeï ta bi soldado zahar (Invalides), gerle-
tan zankho bat edo lohadarretarik bat galdu zutienak. Zer ba-
lentia! Berrogei mila, ehuni buruz!

Eta ehun hourak etzutia buhurtu, ikousten beitzien ezinian
zirela. Nahibada, hitza bazien bizia utziko zerela, hanitx zathi-
katurik, phouskakaturik izan zutian, M. de Launay Bastillaren
gehiena lehenetarik. Lephoua mouztu zieian, kanpo erresta
eraman eta buria gerran baten phuntan lanthaturik, kharrikan
gaintan erabili.

Zerio diok, orai, Kadet, Uztailaren hamalaugarrenaz?

Kadet.— Zer nahi duk erran dezadan? Igaran badira hik dioian
bezala, egun houra etzela boztariozko bena doluzko egun
bat.

Marti.— Ikher ezak zouin nahi istoria seriousian eta ikhousiko duk
egiaz mintzo nizala. Hartakoz duk besta horren altheke lehia
hozten ourthe oroz. Hiri handietan gobernarien enplegatiek
baizik solaz hoetan eztie hanbat haboro pharte hartzen, kar-
gia gal lotsaz. Eta zer sinhetserazi deikien hargatik? Egun
houra izan duk, frantsesen arouera, libertatiaren hatsarria;
erran beharragorik, egiazko libertatiaren ehorztia. Eta erradak
zer irabazi dugun Uskaldunek, Frantsesek beren "libertate"

berri hori gouri bortxaz emanik? Erranen deiat hirour gaiza goure kostuma zaharrekoetarik, eta gero ikhous ezak bagu-nianez holako libertate hanitxen beharrik:

“Denbora orotako kostumaren arauo, Ziberouko detxema lurrian sorthiak oro, sortzapenez “frank”, libre dirade, koundizionez, beren estatuz frank, libre, esklabotarzun he-rexarik gabe. Ihourk eztu zuzenik hetan, ez hen gaizetan; ez eta oundotik jarraikitera...

“Ziberoutarrek armak erabilten tie bethi beren herriaren, Ziberouaren begiratzeko... Nahi dienkal biltzen ahal dira beren egiteko, eginbide eta xede uduri zaitzenentako; eta hitzarmen horiek lege balio die...

“Orok badie zuzen arrantzuko eta ihiztekako...”

Zeren egiteko libertatia die egun Uskaldunak? Frantsesek nahi dienaren; phakaitzak legar, geroago eta handiago direnak, eta libre hiz; igor itzak nahi edo ez hire haourrak goure egiazko Mintzajia, Uskara, ezagutzen eztien eskola eli batetan eta libre hiz? Frantsesen eskupian behar badugu orano luzaz irain, badikiagu laster eskarnioz eta gosez hiltzeko edo goure herri maitiari bethikoz adio erraiteko libertatia. Eztuka ouste, Kadet, aski badugula azkenian libertate horietarik?

Kadet.— Bai, Marti; ehiz batere gaizki mintzo. Banouak jaoun errejentari zer entzun dudan erraitera; eta ez padeit probatzen ahal gezurrak direla, eztiat haboro ene buria frantses bezala khountatzen, bena Uskaldun huts nukek hebentik aitzina.

Marti.— To! Oraidanik algarreki gutuk; ezi zounbat nahi maltzur eta faltsu izanik, eztitik Jaoun Errejentak izan direnak khan-biatzen ahal. Emadak eskia, eta biek dezagun khanta goratik uskara khantore baten kobla haou:

Liberté, Egalité eta Fraternité
(berritan)

Ai! hirour gezur horik egiak balite!

Tralalalalala! egiak balite! (arra)

(Hitzaldia: Zarautz, 1989ko martxoaren 15).

ERANSKINAK

Eranskin pare bat osagarri antzera. Mirande, ezingo gara nekatu errepikatzen, Euskal Herriko testuinguru gerraondotarrean hartu behar da, ulertzeko, sozialki eta politikoki; intelektualki, haren pentsamendu jitearen aldetik, korronte “iraultzaile kontserbakoi” Europa osoan zabal-zabalduta batean kokatzen da, eta Euskal He-

rrian baino zalantza gabe askoz gehiago Parisen dago errotuta. Euskal herrian ez du ematen, euskaltzale eta abertzaleen artean behintzat, gerra aitzinean sarpiderik izan duenik pentsamentu horrek: ezkontezina zen agian jende haren fede kristau eta demokratiko garbiarekin. Beste sektore kultural (deskristautuago) batzuetan, aldiz, edo pertsonaia destakatu batzuetan gutxienez, eragikor eta arrakastatsu aritu da filosofia hori: Maeztu, Unamuno, etab. Hemen orain, esku arteko arlor mugatuz, Pio Barojaren izkributxo bi ematen dugu eranskin gisa, adibidetarako, biak aldatuak ex: P. BAROJA, Comunistas, judíos y demás ralea. Prólogo de E. Giménez Caballero ("Pío Baroja, Precursor español del fascismo"), Valladolid 1939.

I

EL PARLAMENTARISMO

El principal instrumento de la República es el parlamentarismo. Cada cincuenta mil personas, exceptuando las mujeres y los chicos, los militares y los curas, envían un representante al Parlamento, y la suma de esos representantes es la opinión íntegra del país.

Esto, como sistema mágico, puede tener algún valor; como sistema racional, muy poco o ninguno.

Se podría argumentar diciendo que el procedimiento es arbitrario, pero el resultado es valioso; pero no hay tal.

El Congreso, en este momento, no representa la masa social española. Si la representara sería un conglomerado desgarrado de opiniones contrarias, de rencores y de furias. El Congreso actual es más bien apacible y mediocre, es una creación artificiosa y falsa. No puede ser otra cosa. Parece que está hecho pensando no en el país, sino en la ubicación del palacio del Congreso de la Carrera de San Jerónimo.

Está hecho también con la idea preconcebida de dar una impresión de que España es un país en su mayor parte socialista, lo que es falso.

El Parlamento español, como quizá la mayoría de los Parlamentos, no sólo no representa la masa social, sino que, además de esto, no interesa.

Las Cortes tendrían su objeto si no existiera la Prensa desarrollada de nuestro tiempo; pero hoy que un solo periódico puede reproducir la opinión de una persona en cientos de miles de ejemplares, ¿qué valor de expansión puede tener un discurso pronunciado ante trescientas o cuatrocientas personas?

El Parlamento no queda más que como una de tantas ceremonias de la democracia.

Sin el altavoz de la prensa, el Parlamento tendría la misma resonancia que un Congreso de turistas, de veterinarios o de dentistas.

II DEMOCRACIA Y MALA EDUCACION

De chico recuerdo haber visto en mi pueblo un cómico muy malo, bizzo por añadidura, que cuando no sabía el papel se quedaba mirando furibundamente al apuntador para dar a entender al público que el de la concha era el culpable de todo, y luego, cuando le parecía larga la pantomima, hacía una graciosa pirueta y sonreía amablemente. Se ganaba una respetable silba, pero al día siguiente, el hombre, impertérrito, repetía la suerte.

Como aquel pobre hombre, nuestros políticos tienen una pirueta para salir del paso y disimular el vacío de sus cerebros, y, sin embargo, se les aplaude. Los reaccionarios, la fe, la patria, las venerandas costumbres; los revolucionarios, la libertad y la democracia.

¡Oh! la democracia. Es la palabra más insulsa que se ha inventado. Es como la pirueta del cómico de mi pueblo; la mayoría, ni sabemos lo que es democracia, ni lo que significa y, sin embargo, nos sugestionan y nos hace efecto. Como la música cancanesca de Offenbach, los aires democráticos nos dan ganas de echar los pies por alto y de amenazar con la punta de la bota la nariz del vecino.

Hay algo que se llama democracia, una especie de benevolencia de unos por otros que es como la expresión del estado actual de la Humanidad, y esa no se puede denigrar; esa democracia es un resultado del progreso.

La otra democracia de la que tengo el honor de hablar mal, es la política, la que tiende al dominio de la masa y que es un absolutismo del número, como el socialismo es un absolutismo del estómago.

He leído, como todo el mundo, algo acerca de la democracia, pero no tengo una idea clara de lo que es; etimológicamente significa gobierno del pueblo, pero yo creo —quizás me engañe— que el pueblo no ha mandado nunca ni en los tiempos más revolucionarios y que tampoco mandará en el porvenir.

¿Que tiene representantes o delegados que mandan por él? Riámonos de eso. Es la farsa más estupenda que se ha inventado.

Una de las tendencias que parece envolver la idea democrática y con ella la idea socialista, es la de la equidad y la de la justicia. *A cada uno según su capacidad, a cada capacidad según sus obras*, ha dicho un socialista, y esta fórmula sería lógica como ninguna, si la naturaleza fuera también equitativa y justa. Pero la naturaleza ha hecho sanos y enfermos, fuertes y débiles, talentudos y bobos; como la sociedad ha hecho ricos y pobres, nobles y plebeyos. Tan respetable y tan execrable es una injusticia como otra. Nacer león o nacer cordero, nacer hombre o perro, son cosas que no se deben a ningún mérito anterior. Un poquillo de substancia gris de más en el cerebro y es uno un genio; un poquillo más de substancia blanca y es uno un idiota. ¿A qué viene el dar premios a la mayor capacidad si ésta es un hecho casual de la naturaleza, como el ser rico es un hecho casual de la sociedad?

A pesar de esto, para el progreso de la especie, sería mejor abrir el campo a las energías de los fuertes, pero actualmente, al menos, no se ve que la democracia sea como una comadrona de genios; dada la manera de ser comunista de la enseñanza, un hombre de talento no tiene más medios de sobresalir que hace doscientos años; quizás tenga menos, porque el afán del lucro arrastra a las universidades y a las escuelas, un turbión de gente que obstruyen todos los caminos y ahogan con su masa las personalidades, aún las más enérgicas.

Otra de las consecuencias, a mi modo de ver, fatales de la democracia y del socialismo es la de supeditar y subyugar el individuo en beneficio de la sociedad y el Estado.

Además, ha inculcado en todos el ansia del perfeccionamiento social, el anhelo de escalar posiciones y ha hecho que el hombre busque su progreso de fuera, su progreso que se podría decir objetivo, más que el subjetivo o de su ser moral.

De estos deseos, de estas ansias, unidas a la afirmación de la igualdad legal, se ha pasado inconscientemente a la afirmación de la igualdad social. Todos nos creemos socialmente iguales a los superiores y superiores a los inferiores; si hacemos la corte a una duquesa se nos ocurre pensar: en el amor no hay clases; pero si el hijo de la portera quiere flirtear con nuestra hermana, o nuestra hija ¡oh! entonces hay clases, ya lo creo.

Escuchad a esos socialistas y demócratas cuando razonan en el seno de la confianza; todos sus argumentos giran alrededor de su yo como un satélite alrededor de un planeta. ¿Por qué yo he de estar aquí fastidiado mientras que?... ¿Por qué yo que soy?...

Desconfío de los demócratas y socialistas pobres; creo que si fueran ricos no serían demócratas.

Quisiera ver a muchos amigos socialistas en posiciones elevadas, para demostrarles que serían más tiranos, más insoportables, pero mucho más, que los de ahora, si ocupasen sus puestos.

¡El advenedizo! ¡Y, en España, en donde todos nos sentimos dictadores! Hay que ver la soberbia de un tabernero convertido en agente de policía, para comprenderlo. Aquí el guarda de un jardín es tan déspota como un zar; un portero se da más tono que el propietario; un cocinero de casa grande le mira a uno por encima del hombro y, si a mano viene, su señor saluda con finura; al director de un periódico de importancia no se le puede comparar más que con Dios...

¡Un gobierno popular! ¡Sería encantador! Sé por experiencia cómo las gastan los demócratas.

Fui una vez a una alcaldía a pedir una cosa justa, y el teniente alcalde, un republicano y furibundo demócrata, después de someterme a un interrogatorio humillante, me mandó a paseo sin oírme. Se va a pagar la contribución o a tomar la cédula; le hacen a uno estar en la escalera; se pierde todo el día, y si se atreve alguien a hacer la más mínima observación al escribiente, le hace esperar hasta el último, si es que no lo echan a la calle. Se quiere encontrar un expediente en una oficina: —¿Se puede ver a?...— se le pregunta al portero, saludándole con finura; y cuando no contesta un bufido, vuelve tranquilamente la espalda sin hacer caso. Está lloviendo y se va ensuciando la escalera... la portera gruñe.

¡Es un encanto!

Será útil para los demócratas y socialistas el dominio del pueblo; pero para los demás, si debemos desear algo, es que manden los aristócratas, porque en el poder tendrán menos impaciencias, menos apetitos y formas más corteses.

La Democracia lleva envuelta en sí misma una ansia de exclusivismo por el cuarto estado, que será con el tiempo para los errantes, los pobres y los que no tienen trabajo, una burguesía tan odiosa como la actual.

La Libertad es muy hermosa y muy grande; en el alma del hombre libre y emancipado hay una Religión, una Patria, un Estado, una Justicia, todo; y esto le basta al hombre libre, que no necesita para nada una protección social, basada en intereses parecidos a los suyos. Por la libertad están las conciencias; por la Democracia y por el Socialismo los estómagos.

- ¹¹ NIETZSCHE, F., *Más allá del bien y del mal*, 1985, 73.
- ¹² Cfr. *La genealogía de la moral*, 1984, 40: "con los judíos comienza en la moral la rebelión de los esclavos: esa rebelión que tiene tras sí una historia bimilenaria y que hoy nosotros hemos perdido de vista tan sólo porque — ha resultado vencedora..."
- ¹³ ID., *Crepúsculo de los ídolos*, 1984, 53 ss.
- ¹⁴ *La genealogía de la moral*, loc. cit., 38-40.
- ¹⁵ *La canaille*, jendeteria xumea, plebea, jendilajea, destainaz adierazteko, *l'infâme* Eliza adierazteko bezala (edo superstizioa, intolerantzia: "écrassez l'infâme!"), Voltairen esaerak izan dira, Nietzscheren obran maiz aurkitzen direnak. *La canaille* (esp. "la canalla") italianotik hartua da, *Cane*=zakurra, *canaglia*=zakur-andana, zakurreria.
- ¹⁶ Cfr. *Crepúsculo de los ídolos*, loc. cit., 125-126. Ohartzea merezi du, testuiguru honetan, Barojaren aitortzak, nola noizbait bera ere Iraultzaren espektakuluak liluratu izan omen zuen, geroxeago desliluratzeke, cfr. *Familia, infancia y juventud*, 1982, 212: "En esta época de estudiante (...) me sentía entusiasta de la Revolución francesa, más por su aspecto espectacular y por sus frases que por sus decretos. Las frases de Mirabeau, de Danton, de Vergniaud me maravillaban. Aquella retórica efectista me sorprendía. — Pronto perdí el entusiasmo revolucionario y fui evolucionando hacia una tendencia escéptica, agnóstica y medio budista".
- ¹⁷ Ik. *La genealogía de la moral*, loc. cit., 60. Kristautasunaren eta izpiritu europar jentilaren artean borrokak bi mila urte dirau, eta astiro-astiro bakarrik ari da kristautasuna izpiritu bortitz hura menderatzen eta makur-otzantzen. Aldera bedi hau dena ORTEGA y GASSETekin, *El tema de nuestro tiempo*, 1938, 73-74: "Sobre la arena de la Edad Media combaten bravamente el entusiasmo vital del germano y el desdén cristiano hacia la vida. Aquellos señores feudales, en cuyo organismo joven hozan, como fieras en sus jaulas, los instintos primarios, van poco a poco sometiendo su indómita pujanza zoológica al régimen ascético de la nueva religión. Solía consistir su alimento en carne de oso, de ciervo, de jabalí. Dieta semejante les obligaba a sangrarse todos los meses. Esta sangría higiénica, que evitaba una explosión en su fisiología, llamábase *minutio*. Pues bien, el cristianismo fue la *minutio* integral del exceso zoológico que el germano aportaba de la selva".
- ¹⁸ Ik 68.
- ¹⁹ Ib., 50. Ikus idazki guztia, "Frantzitar Errepublikaren menpeko herriak".
- ²⁰ Ib., 51.
- ²¹ SPENGLER, O., *Der Untergang des Abendlandes*, 1980, 779. Hemen obra hori M. García Morente-ren itzulpenaren arabera aipatuko da beti, *La decadencia de Occidente*, lau liburuki, 1937 (aipatu testua in: Vol. III, 259) eta edizio alemaneko orria, UA laburdurarekin, parentesi artean adieraziko da.
- ²² Ib., vol. IV, 203 (UA, 1056). Aldera hori dena J. Ortega y Gasset-ekin berriro, aip. lib., 36: "El futuro ideal construido por el intelecto puro debe suplantarse al pasado y al presente. Este es el temperamento que lleva a las revoluciones. El racionalismo aplicado a la política es revolucionarismo y, viceversa, no es revolucionaria una época si no es racionalista. No se puede ser revolucionario sino en la medida en que se es incapaz de sentir la historia, de percibir en el pasado y en el presente la otra especie de razón, que no es pura, sino vital".

- ²³ SPENGLER, O., op. cit., vol. III, 259 (UA, 778).
- ²⁴ Adibidez lk. 68, demokraziaren kontzeptuaren abstraktutasuna euskal endaren errealitateari kontrajarriz hain zuzen: PNVtarrek hura euskal enda baino maiteago dutela salatzeke hemen ere.
- ²⁵ Ib., 53-54.
- ²⁶ Ib., 46.
- ²⁷ HEGEL, G.W.F., *Lecciones sobre la filosofía de la historia universal*, 1985, 71: "El espíritu del pueblo es un individuo natural; como tal florece, madura, decae y muere (...). La edad florida, la juventud de un pueblo es el período en que el espíritu es todavía activo. Los individuos tienen entonces el afán de conservar su patria, de realizar el fin de su pueblo. Conseguido esto, comienza el hábito de vivir. Así como el hombre perece por el hábito de vivir, así también el espíritu del pueblo perece en el goce de sí mismo. Cuando el espíritu del pueblo ha llevado a cabo toda su actividad, cesan la agitación y el interés; el pueblo vive en el tránsito de la virilidad a la vejez, en el goce de lo adquirido (...). Vive, pues, ahora en la satisfacción del fin alcanzado, cae en la costumbre, donde ya no hay vida alguna, y camina así hacia su muerte natural".
- ²⁸ PEILLEN, Tx., "Jon Mirande eta Aiphasorho-rea bizia", in: *J. Miranderen idazlan hautatuak*, 1976, 19.
- ²⁹ Spengler bere obra nagusi aipatuko hainbat tokitan erreferitzen da Iraultzari: gogoeta kritikoa interesgarriena pasarte gisa (gure testuinguruan) aipa litezke, UA 193, 683, 778, 1000, 1013, 1058, 1086, 1125, 1131.
- ³⁰ SPENGLER, O., aip. lib., vol. IV, 141 (UA 1000).
- ³¹ Ib., 205 (UA 1058).
- ³² Ib., 234-235 (UA 1086).
- ³³ ROUSSEAU, J.-J., *Del Contrato social*, 1982, 72.
- ³⁴ Ib., 98.
- ³⁵ Ib., 100.
- ³⁶ DESCARTES, R., *Discurso del Método. Dióptrica, Meteoros y Geometría*, 1981, 14. Gehitzen du Descarteseke: "pues más verosímil es que sólo un hombre las descubra que todo un pueblo".
- ³⁷ SPENGLER, O., aip. lib., vol. IV, 277 (UA 1125).
- ³⁸ Ib., 282-283 (UA 1131).
- ³⁹ Ib., oin-oharrean.
- ⁴⁰ Cfr. lk 54.
- ⁴¹ Ib., 68. "Afrikako beltzak bagaña, bear bada gure erritasuna ezagutua litzake, larrua beltzago ta begirune geiago zor baitzaio giza-pertsonari Frantzitarren ikuskeran, bainan Europarrak baizik ez gera..."
- ⁴² Ib. 47.